

Аналітичний звіт LibMod
Вересень 2021

Назустріч європейській кліматичній дипломатії

Пропозиція поширити Європейську Зелену
Угоду на Україну, Молдову, Грузію та інші
країни за допомогою Паризького партнерства
«à la carte» на основі цільового фінансування
з кліматичного фонду

Д-р. Георг Цахманн, Лукас Фельдхаус,
Рувен Штуббе, Софія Сапожникова

Zentrum
Liberale
Moderne

Зміст

Резюме дослідження.....	3
1 Вступ.....	4
2 Актуальний стан та труднощі переходу до низьковуглецевої економіки у Трійці країн	6
2.1 Відносини з ЄС	6
2.2 Висока енергоємність і вуглецеємність, а також занепад промислової бази країн Трійки.....	7
2.3 Незавершені реформи в енергетичному секторі	9
2.4 Слабкі інститути	11
2.5 Зміна клімату істотно впливатиме на країни Трійки, але рівень занепокоєння у населення низький	13
2.6 Поточна співпраця між ЄС та країнами Трійки	14
2.7 Короткий огляд спільних та відмінних проблем	15
3 Паризьке партнерство à la carte - назустріч ефективній європейській кліматичній дипломатії. 17	
4 Висновки	23

Східне Партнерство Плюс – це проєкт Центру Ліберальної Сучасності (LibMod), що фінансується Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини. Метою проєкту є забезпечення того, щоб суб'єкти політичного процесу у Берліні отримували інформацію про інноваційні ідеї та рекомендації для прийняття політичних рішень від Трійки асоційованих із ЄС країн.

Ця програма охоплює проведення семінарів, виконання аналітичних досліджень (policy papers), проведення брифінгів та громадських обговорень у столиці Німеччини. У центрі уваги проєкту - просування політичних дебатів і взаємодія ЄС із країнами Східного партнерства, зокрема з Україною, Грузією і Молдовою. Ці три асоційовані з ЄС країни повинні дістати можливість зміцнювати свої взаємини і налагоджувати інтенсивну співпрацю з партнерами та політичними суб'єктами, аналітичними центрами та організаціями громадянського суспільства у Берліні.

Георг Цахманн – старший науковий співробітник незалежного економічного аналітичного центру Bruegel, що розташований у Брюсселі. Працюючи у компанії Bruegel із 2009 року, пан Цахманн досліджує питання енергетичної та кліматичної політики. У період із 2018 по 2021 рік Георг Цахманн очолював проєкт LowCarbonUkraine, метою якого було надати підтримку урядові України у розробці та реалізації амбітного політичного курсу у сфері енергетики та боротьби з кліматичними змінами. До того, як приєднатися до команди фахівців дослідницького центру Bruegel, пан Цахманн працював у Міністерстві фінансів Німеччини, Німецькому інституті економічних досліджень у Берліні та паризькому науково-дослідному центрі LARSEN, що спеціалізується на питаннях енергетики. Георг Цахманн має науковий ступінь доктора економіки.

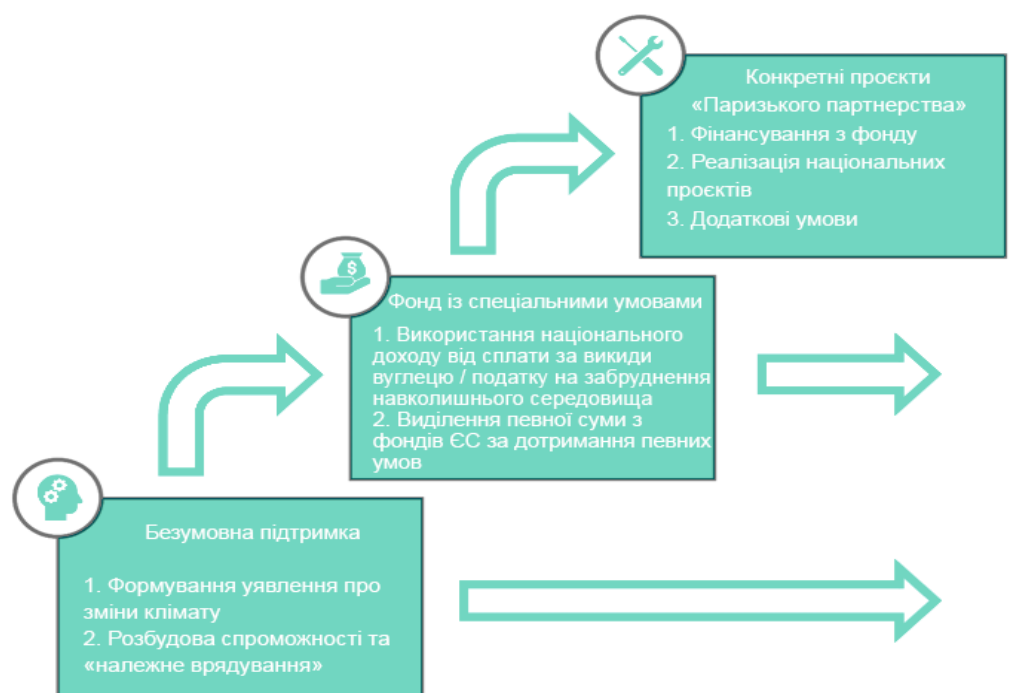
Резюме дослідження

Із прийняттям Європейського Зеленого Курсу (ЄЗК) ЄС став на шлях до амбітної мети: перетворити Європу на перший кліматично нейтральний континент до 2050 року. Однак, ЄС не зможе втілити у життя цю континентальну візію самотужки, так само як і власними силами запобігти глобальній зміні клімату. Ми пропонуємо, щоб ЄС підтримав аналогічні трансформації в інших країнах за допомогою більш амбітної і стратегічної європейської кліматичної дипломатії задля забезпечення досягнення глобальних кліматичних цілей.

«Трійка країн» – Грузія, Молдова й Україна – це ідеальні кандидати для тестування і розвитку інструментів ЄС, необхідних для реалізації цього напрямку. Завдяки тісним економічним і політичним відносинам із цими країнами ЄС має суттєвий вплив на них. Міцні торговельні зв'язки, зближення правових норм та істотна фінансова підтримка дають ЄС важелі впливу на економічні перетворення в країнах-партнерах. Разом з тим, країни Трійки мусять здолати неабиякі труднощі, аби зменшити рівень викидів та водночас зміцнити свою економіку. Спільними проблемами цих країн є нерівномірний попит на енергоресурси, енергетична залежність від інших країн, величезний політичний вплив вітчизняних фінансово-господарських груп, корупція, недостатньо чітке розуміння необхідності невідкладного вирішення кліматичних проблем, недооцінювання трансформаційного потенціалу кліматичних дій, старіння інфраструктури, обмежений доступ до капіталу та висока вартість капіталу, високі фінансові витрати і, зрештою, відсутність довгострокового планування. Ці проблеми є типовими перешкодами, на які натрапляє багато менш заможних країн світу.

Задля подолання цих перешкод і надання країнам-партнерам можливості реалізувати більш амбітну кліматичну політику, ми пропонуємо, аби держави-члени доручили Європейській Комісії розробити низку ретельно обміркованих варіантів партнерства у рамках Паризької угоди, з-поміж яких країни-партнери могли би обрати найбільш підходящий для них – так званий зовнішньополітичний Європейський Зелений Курс «à la carte» (на зразок вибору страв із меню «а-ля карт»). Незважаючи на те, що кожний партнерський проєкт у рамках Паризької угоди може бути спрямований на вирішення завдань і задоволення потреб конкретної країни, кожна партнерська угода відповідно до паризьких домовленостей передбачатиме створення національного кліматичного фонду, метою якого буде зменшити вартість капітальних інвестицій та забезпечити довгострокові інвестиції. Такий фонд буде поповнюватися за рахунок оподаткування викидів вуглецю на національному рівні у поєднанні з підтримкою ЄС, рівень якої буде залежати від того, наскільки амбітними є національні плани дій держави-партнера. Виконання плану дій державами-партнерами слугуватиме чітким критерієм надання підтримки з боку ЄС, таким чином заохочуючи країни Трійки фактично здійснити обіцяні зміни та підкреслюючи зобов'язання, взяті на себе їхніми урядами. Діяльність фонду супроводжуватиметься заходами з підвищення обізнаності громадськості про переваги кліматичного політичного курсу, а також технічною та регуляторною підтримкою та допомогою у розбудові спроможності.

Рисунок 1: Процес «Паризького партнерства»

1 Вступ

Європейський Зелений Курс (ЄЗК) ставить ЄС перед амбітною метою: створення кліматично нейтрального і стійкого до зміни клімату суспільства до 2050 року. Це спричинить повну трансформацію європейської економіки завдяки впровадженню технологій нульових викидів у всіх галузях та узгодження дій урядів для підготовки європейських суспільств до більш екстремальних погодних явищ у майбутньому.

Це має сенс тільки за умови застосування глобального підходу. Якщо Європа не зможе переконати решту світу стати на цей шлях, величезні інвестиції, необхідні для перетворення європейської економіки, навряд чи принесуть свої плоди: у фрагментованому світі глобальні викиди залишаться на дуже високому рівні. Багато країн все ще не прийняли для себе рішення іти шляхом розробки і реалізації власних амбітних кліматичних планів, або ж гадають, що вони неспроможні це зробити. До того ж, варто відзначити, що запровадження кліматично нейтральних технологій на міжнародному рівні знизить вартість технологій, зокрема в ЄС.

Таким чином, ЄС буде вимушений використовувати інструменти зовнішньої політики (торгівля, фінансова і технічна підтримка, торгівля квотами на викиди вуглецю, інфраструктура та ін.), щоб спонукати інші країни стати на цей шлях.

За останні десятиліття ЄС визначив кілька регіональних угруповань країн, як у найближчому, так і більш широкому оточенні та за його межами, а також розробив певні програми партнерства для них. До найближчого кола належать країни, які, бодай і не входять до ЄС, але належать до Європейського економічного простору – отже, вони дотримуються більшості правил і мають доступ до багатьох програм ЄС. Це розвинені країни, які майже напевно мають право вступити в ЄС, але приймають для себе рішення цього не робити. На другому місці знаходяться країни-кандидати, які поступово впроваджують регулювання ЄС і мають більш-менш віддалені перспективи вступу до ЄС. Третє коло охоплює шість країн, що беруть участь у Європейській політиці сусідства. Ці країни-партнери ще не мають перспективи членства, але їм дозволено брати участь у конкретних партнерських програмах (торгівля, підтримка, подорожі, НДДКР, енергетика та ін.). Є також особливі випадки, як-от Швейцарія і Великобританія, які мають двосторонні угоди з ЄС. Насамкінець, є Росія, яку розглядають як «стратегічного партнера» з особливими форматами діалогу.

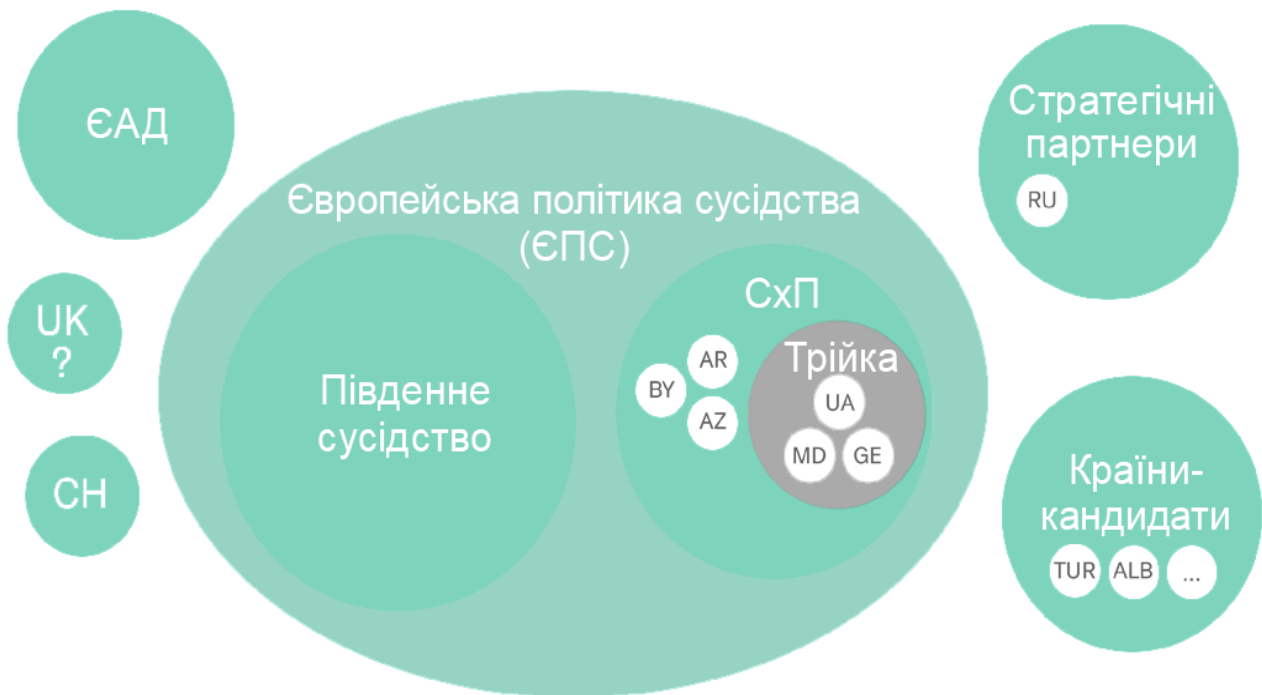

Рисунок 2: Класифікація партнерів ЄС – географічних сусідів ЄС

У цьому дослідженні ми зосередимося на так званій «Трійці» - Грузії, Молдові та Україні. Ці три країни беруть участь у зовнішньополітичній ініціативі ЄС «Східне партнерство» (СхП). Чи пропонує СхП країнам-членам «статус можливого кандидата» у будь-якому форматі, надаючи таким чином можливість підготовки до повноцінного вступу, або ж чи визначає СхП у найближчій перспективі «статус, відмінний від членства в ЄС», – на ці питання немає відповіді з часу створення програми СхП у 2009 році. Країни Трійки виокремилися від решти країн Східного партнерства завдяки тому, що уклали поглиблені угоди з ЄС. Власне, до них належать Угоди про асоціацію (АА), угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA) і членство в Енергетичному співтоваристві. Отже, ці три країни вже певний час рухаються назустріч поглибленій політичній, правовій та економічній інтеграції з ЄС, хоча на цьому шляху, безумовно, траплялися і невдачі.

Іншими словами, Трійка – це група країн, котрі, з одного боку, й самі дуже прихильно ставляться до ЄС, та на які, з іншого боку, і ЄС має особливий вплив. Трійка – це також низка країн, які, так само як і багато інших країн із низьким і середнім рівнем доходу, натрапляють на труднощі, що здійснюють вирішальний вплив на можливість швидкої глобальної декарбонізації, а саме: а) висока інтенсивність викидів; б) висока вартість капіталу; в) слабкі інститути; г) низька пріоритетність питань кліматичної політики у політичному порядку денному. Всі ці обставини у їх сукупності (тобто, істотний вплив ЄС плюс характерні особливості проблем, які перед ними постали) надають ЄС чудову можливість започаткувати та показати в дії кліматичну дипломатію. Якщо зусилля ЄС з інтернаціоналізації Зеленого Курсу не будуть успішними у країнах Трійки, то навряд чи ЄС спроможеться досягти істотних змін деінде.

Наступні частини цієї публікації будуть присвячені ретельному аналізу актуального стану відносин країн Трійки з ЄС, питанням енергоспоживання, динаміки викидів і економічної ситуації, а також оглядові соціальних та економічних наслідків глобального потепління для Грузії, Молдови і України.

По-друге, ми проаналізуємо, які механізми утримують країни на традиційному шляху економічного розвитку, заснованого на викопному паливі. Одна з ключових проблем – це те, що суспільство не усвідомлює, наскільки нагальними є ці проблеми, на додачу до браку фінансування та експертних знань. Імовірність ефективних дій надзвичайно мала, якщо країни і суспільства не усвідомлюють важливості проблеми та вирішують на власний розсуд, коли вживати заходів. До того ж, всі три країни постали перед фінансовими труднощами через пандемію та тривалі геополітичні конфлікти.

У Розділі 3 ми викладемо пропонувану нормативно-правову базу для розробки кліматичної дипломатії ЄС за принципом «єдиного вікна», в основі якої лежить ідея про створення кліматичного фонду для кожної з країн. Нормативно-правова база включатиме декілька політичних інструментів та заходів підтримки, з-поміж яких кожна з країн Трійки зможе обирати найбільш прийнятний для себе варіант, при цьому загальною метою залишається надати їм культурну, фінансову та практичну спроможність для розробки і реалізації стратегій боротьби із забрудненням навколишнього середовища.

2 Актуальний стан та труднощі переходу до низьковуглецевої економіки у Трійці країн

2.1 Відносини з ЄС

З усіх країн Східного партнерства лише країни Трійки підписали «Угоду про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі» (DCFTA). З моменту набуття чинності цих угода ЄС став великим торговельним партнером Молдови (54% експорту якої йде до ЄС), України (40%) і Грузії (23%), тим часом як торговельний оборот країн Трійки з Росією істотно зменшився.

У період з 2016 по 2019 рік торговельний оборот між Україною та ЄС зріс на 48% (до 43,3 млрд євро), в той час як торгівля Молдови з ЄС збільшилася на 50%. За той самий період частка імпорту з Росії у торговельному балансі України скоротилася з 24% до 9% (СхП, [Robert Schumann Foundation](#), 2021).

Історично склалося, що країни Трійки здобули великі промислові потужності (тобто заводи, побудовані за радянських часів), насамперед у галузі сировинних матеріалів, які сьогодні становлять ліву частку їхнього експорту. Економіки багатьох країн ЄС значною мірою залежать від цього експорту. У 2019 Україна експортувала товарів до ЄС на загальну суму 19,1 млрд євро. Основними статтями експорту України до ЄС є сільськогосподарська продукція, а також метали, мінерали, хімічна продукція та обладнання (як і слід було очікувати, з огляду на концентрацію тут промислових потужностей ще з радянських часів).

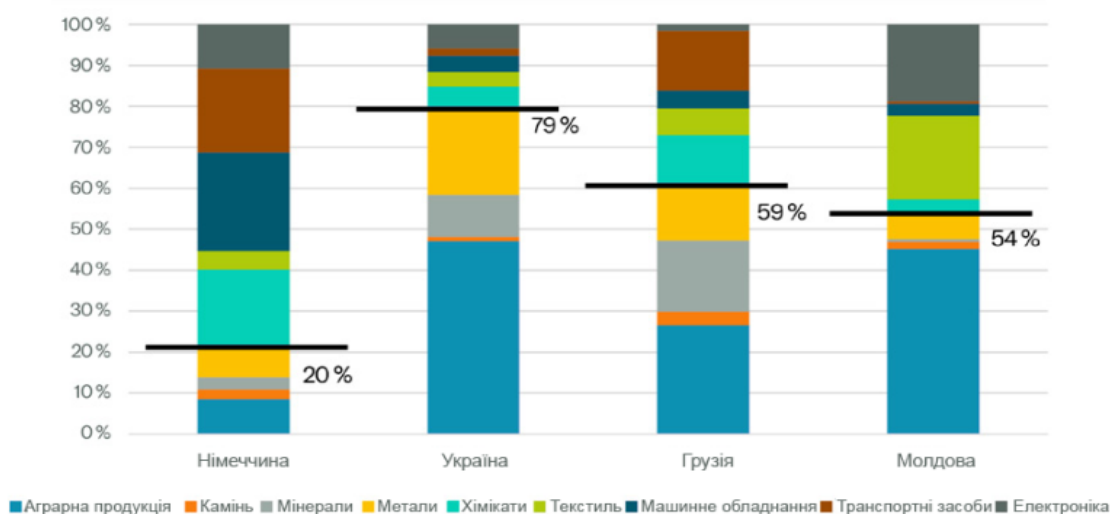
Так само як і сировинні матеріали, сільськогосподарська продукція відіграє важливу роль у торгівлі України з ЄС, адже Україна є великим постачальником органічної та біопродукції до ЄС. У 2020 році Грузія експортувала до ЄС товарів на суму 1,6 мільярда євро, при цьому основними статтями експорту були мінеральна сировина, хімічна і сільськогосподарська продукція, а також кольорові метали. Молдавський експорт до ЄС у 2019 році становив

1,8 мільярда євро і включав електрообладнання й устаткування (зокрема, ізоляційні дроти і кабелі), а також фрукти, одяг та насіння олійних культур (зокрема, соняшникове насіння).

Тісні взаємозв'язки між економікою ЄС та країн Трійки означають, що істотна частка з'генерованих в Україні Грузії і Молдові викидів власне пов'язана з виробництвом товарів, що експортуються до країн ЄС. Наприклад, лише у 2019 році ЄС імпортував 1,8 млн т. готової продукції з України, зокрема продукцію найбільших емітентів вуглецю, а саме підприємств чорної металургії. Експорт до країн ЄС має величезне значення для економіки країн Трійки, особливо беручи до уваги зростання торговельного обороту з ЄС за останні роки.

ЄС надає значну фінансову підтримку Трійці та іншим країнам Східного партнерства (Вірменії, Азербайджану та Білорусі) з метою зміцнення економічних взаємозв'язків та надання підтримки країнам-партнерам. У період 2014–2020 років країни Східного партнерства отримали від ЄС 3,4 млрд євро, окрім того, ще 1,4 млрд євро були витрачені на горизонтальні проекти. ЄС виділив ще 1,1 млрд євро на оздоровлення і відновлення економіки країн СхП у часи пандемії, на додачу до макрофінансової підтримки на загальну суму 1,4 млрд євро¹. Окрім того, такі країни як Німеччина і Швеція надали істотну двосторонню підтримку для просування українських реформ у галузі енергетики та кліматичної політики. Ба більше, європейські банки (ЄІБ і ЄБРР²), а також національні банки розвитку (наприклад, KfW³) позичили значні суми українським підприємствам та організаціям для модернізації енергетичного сектору і забезпечення сталості економіки.

Таблиця 1: Частка сільського господарства, сировини та основних матеріалів у загальному експорті товарів у 2019 році

¹ EaP, Robert Schumann Foundation, 2021.

² <http://ukraine-eu.old.mfa.gov.ua/en/ukraine-eu/eu-policy/assistance>.

³ <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/International-financing/KfW-Development-Bank/Local-presence/Europe/Ukraine/>.

Тісні економічні, технічні і політичні відносини ЄС із країнами Трійки означають, що ЄС має значний вплив на ці країни, і що Європейський Зелений Курс істотно позначиться на їхніх економіках.

З боку реципієнтів продемонстровано також цілком виразне бажання до зміцнення взаємозв'язків: так, міністри закордонних справ країн Трійки нещодавно подали звернення до держав-членів ЄС і Брюсселю з пропозиціями поглибленого співробітництва у галузях, пов'язаних із енергетикою, цифровізацією, зеленою економікою та кібербезпекою, на додачу до сфери правосуддя і безпеки. Окрім того, всі країни Трійки мають угоди про асоціацію з ЄС та входять до Енергетичного співтовариства - міжнародної організації, що об'єднує ЄС і дев'ять країн Південно-Східної Європи з метою наблизити енергетичну політику цих країн до керівних принципів і стандартів ЄС. Окрім публікації «Річних звітів про виконання зобов'язань», у яких детально описується прогрес, досягнутий державами-членами на шляху до реструктуризації національних енергетичних систем, Енергетичне співтовариство надає практичну підтримку державам у розробці нового політичного курсу у галузі енергетики, нормативно-правової бази задля забезпечення прозорості та ін.

На завершення, ЄС має значні важелі впливу в регіоні, за допомогою яких можна просувати свій кліматичний порядок денний, а саме:

а) з огляду на становище ЄС як основного ринку експорту товарів із країн регіону і перспективу запровадження механізму коригування вуглецю на кордоні (СВАМ), що призведе до суттєвого здорожчання експортованої до ЄС продукції, якщо вона пов'язана з високими викидами.

б) У зв'язку з економічною важливістю двосторонньої допомоги, що надається ЄС та окремими країнами ЄС у регіоні. Цю допомогу можна використовувати як інструмент для здійснення політичного тиску, так і для спонукання до конкретних змін, коли мова йде про декарбонізацію.

с) зважаючи на прямий вплив, який ЄС має на кліматичні плани регіону, через наближення нормативно-правової бази країн Трійки та ЄС.

Україна, Грузія та Молдова успадкували економіку з високою енергоємністю та вуглецеємністю.

2.2 Висока енергоємність і вуглецеємність, а також занепад промислової бази країн Трійки

Беручи до уваги пострадянську структуру промисловості, чималий середній вік транспортних засобів та застарілі методи поводження з відходами, можемо зробити висновок, що економіки України, Молдови і Грузії є достатньо вуглецеємними. У 2015 році вуглецеємність української економіки порівняно до ВВП була в 3,3 рази вищою, аніж аналогічний показник у 28 країнах ЄС, та в 1,9 рази вищою, ніж середній показник у світі⁴. Викиди парникових газів на душу населення в 2018 році склали 5,9 тCO₂-екв./рік. Завдяки меншій ресурсоемності економіки Грузії і Молдови, викиди на душу населення в цих країнах у 2018 році становили 4,5 тCO₂-екв./рік та 4,9 тCO₂-екв./рік, відповідно⁵.

Попри те, що у 2015 році середні викиди на душу населення у ЄС-27 становили 9,6 тCO₂-екв./рік⁶, останній національно визначений внесок 27 країн-членів ЄС відповідно до Європейського Зеленого Курсу (-55% від рівня 1990 року) призведе до зменшення викидів у ЄС-27 до рівня 4,8 тCO₂-екв./рік на душу населення до 2030 року⁷. На противагу цьому очікується, що Україна, Грузія і Молдова, відповідно до їхніх сценаріїв національно визначених внесків, досягнуть до 2030 року наступних показників викидів на душу населення: 8,1 тCO₂-екв./рік, 7,2 тCO₂-екв./рік і 3,1 тCO₂-екв./рік, відповідно. Проте, відповідно до базового сценарію (або за умови продовження звичної ділової практики), можна прогнозувати ще вищий рівень викидів на душу населення, якщо країни не вживатимуть серйозніших заходів для боротьби зі зміною клімату⁸.

Найбільша частина викидів, які здійснює Україна, походить із джерел, не пов'язаних зі спалюванням, включаючи промисловість (наприклад, виробничі процеси у важливій для економіки країни сталеливарній промисловості), сільське господарство та сферу поводження з відходами⁹. Близько однієї третини викидів парникових газів у період з 2006 по 2015 рік належить до цієї категорії. Енергетична галузь (зокрема електростанції і теплостанції) є другим за обсягом викидів в атмосферу забруднювачем повітря, адже на її частку припадає ще одна третина викидів парникових газів за період із 2006 по 2015 роки.

⁴ https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Ukraine_LEDS_en.pdf.

⁵ <https://www.climatewatchdata.org>.

⁶ Власні розрахунки, за даними Європейської агенції довкілля (EEA - European Environment Agency), станом на 31 липня 2021 року, [посилання](#).

⁷ <https://climateactiontracker.org/countries/eu/current-policy-projections/>.

⁸ https://www4.unfccc.int/sites/ndcstaging/PublishedDocuments/Georgia%20First/INDC_of_Georgia.pdf.

⁹ База даних викидів для глобальних досліджень атмосфери (EDGAR - Emissions Database for Global Atmospheric Research), доступ отримано 19 серпня 2021 року, [посилання](#).

Значна частка основних фондів країн Трійки – це повністю амортизовані активи, багато з яких є морально застарілими і зношеними.

Ці основні засоби потребують оновлення або заміни найближчим часом. Галузі промисловості втрачають свою конкурентоспроможність і завдають шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю населення.

Оновлення промислових фондів сприятиме зменшенню негативного впливу на довкілля та стимулюватиме економічне зростання.

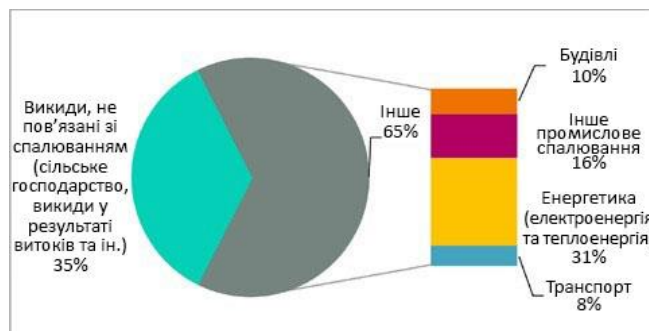

Рисунок 3: Україна, 2015: Викиди ПГ на душу населення за галузями, загалом: 6,5 т/рік на рік. Джерело: EDGAR, 2021⁹

Ситуація в Молдові подібна до української: частка джерел викидів, не пов'язаних зі спалюванням, є найбільшою (так, у період з 2006 до 2015 року вона становила 40%). Другий за обсягом забруднювач повітря – це енергетика (30% сукупних викидів CO₂ у період 2006-2015 років).

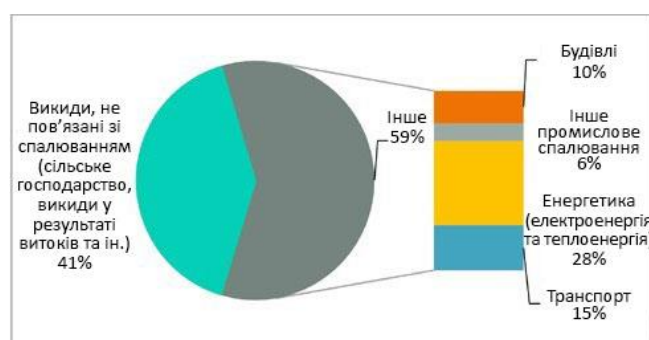

Рисунок 4: Молдова, 2015: Викиди ПГ на душу населення за галузями економіки, всього: 4,6 т/рік на рік. Джерело: EDGAR, 2021⁹

Енергетика Грузії продукує викиди на рівні, що є нижчим за аналогічні показники інших двох країн, оскільки переважна частка електроенергії у Грузії виробляється на гідроелектростанціях¹⁰.

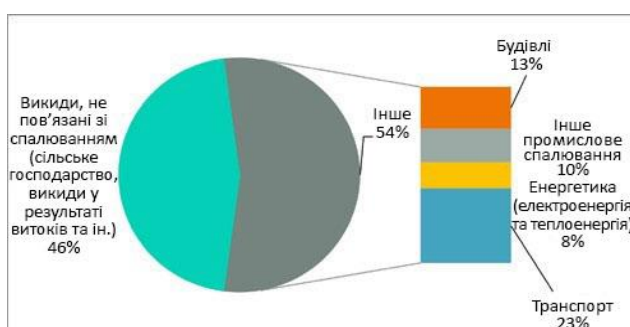

Рисунок 5: Грузія, 2015: Викиди ПГ на душу населення за галузями економіки, всього: 4,3 т/рік на рік на душу населення. Джерело: EDGAR, 2021¹⁰

¹⁰ База даних викидів для глобальних досліджень атмосфери (EDGAR – Emissions Database for Global Atmospheric Research),

Помітний низький рівень амбіцій щодо вжиття заходів задля боротьби з кліматичними змінами і захисту довкілля у країнах Трійки.

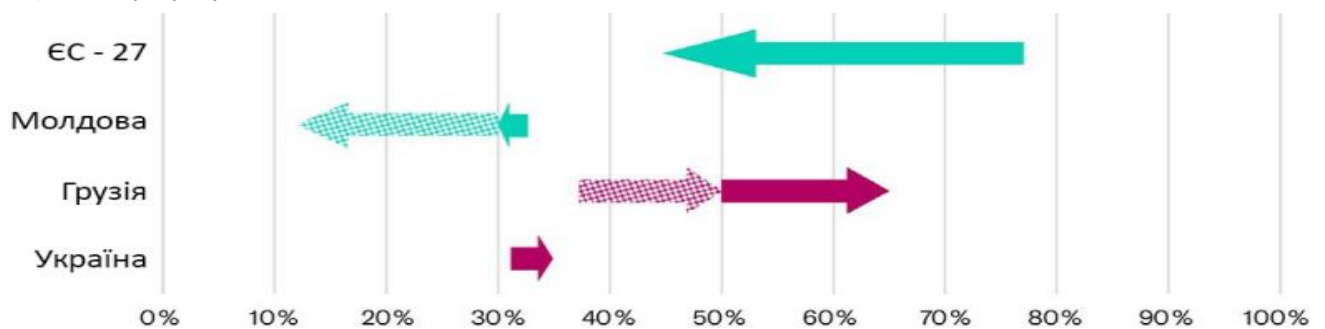
Економіка країн Трійки дуже енергоємна. Зокрема, для створення 1 євро доданої вартості Україна використовує втричі більше енергії, ніж середньостатична промислово розвинена країна¹¹. Таким чином, економічна конкурентоспроможність України великою мірою залежить від світових цін на енергоносії. Для того, щоб запобігти економічним проблемам у короткостроковій перспективі через зростання цін на енергоносії, вітчизняні політичні еліти намагалися штучно захистити найбільш енергоємні галузі національної економіки – шляхом перехресного субсидування та встановлення необґрунтованих цін на зовнішні чинники (наприклад, викиди парникових газів). Однак, у довгостроковій перспективі штучно занижені ціни на енергоносії на вітчизняному ринку лише загострюють проблему низької енергоефективності. Ще одна актуальна проблема – це необхідність модернізації застарілих основних фондів у всіх галузях економіки.

Після розпаду Радянського Союзу промисловий капітал опинився в руках відносно невеликої кількості людей. Ці власники намагаються використовувати своє впливове становище через засоби масової інформації, політичну і правову сферу з метою захистити власні прибутки і створити особливі привілейовані умови для свого бізнесу (як-от використання дешевої електроенергії та транспортних послуг) та захистити його від конкуренції з боку нових гравців. Це знижує стимули для підприємств модернізувати свої виробничі потужності. Незважаючи на це, модернізація здатна підвищити ефективність і довгострокову прибутковість, на додачу до скорочення викидів за рахунок впровадження чистих технологій та зменшення негативних зовнішніх факторів, що впливають на здоров'я населення в країнах «Трійки» через забруднення повітря та інші небезпечні чинники.

Рисунок 8: Цілі щодо скорочення викидів згідно з національно визначеними внесками: Цільове скорочення / збільшення щорічних викидів парникових газів на період 2015–2030 років відповідно до останніх національно визначених внесків (виражених у відсотках від рівнів викидів 1990 року)

Примітка. Суцільні стрілки позначають цілі без жодних умов, а суцільні + картаті стрілки – цілі з умовами. Грузія становить виняток: суцільні + картаті стрілки позначають ціль без жодних умов, а картаті стрілки позначають ціль із певними умовами.

Джерела: РКЗК ООН, 2021¹²; EDGAR, 2021¹³; ЄАД, 2021¹⁴; власні розрахунки

2.3 Незавершені реформи в енергетичному секторі

Оскільки країни Трійки насамперед ставлять собі за мету забезпечити економічне зростання, їхні стратегічні плани у сфері енергетики та викидів в атмосферу на практиці залишаються на другорядній позиції.

Прогнозоване скорочення викидів в Україні, відповідно до нинішніх тенденцій, відображених у Стратегії розвитку з метою домогтися низького рівня викидів у період до 2050 року, є «абсолютно недостатніми» відповідно до Паризької кліматичної угоди. Наразі Україна належить до низки країн, цілі яких відповідно до Паризької угоди є настільки мізерними, що їх можна досягнути практично без особливих зусиль. Навіть нещодавно прийнятий у країні Другий національно визначений внесок є нічим більшим, аніж стабілізація викидів (як показано на діаграмі нижче). Незалежно від теоретичних цілей, Україні терміново необхідно домогтися прогресу в таких нагальних питаннях, як відмова від вугілля, реформа ринку електроенергії та стабільне зростання відновлювальної енергетики.

¹¹ <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/49467343.pdf>.

¹² Тимчасовий реєстр національно визначених внесків відповідно до РКЗК ООН, доступ отримано 11 серпня 2021 [Посилання](#).

¹³ База даних викидів для глобальних досліджень атмосфери (EDGAR –

Emissions Database for Global Atmospheric Research), доступ отримано 19 серпня 2021 року, [Посилання 1](#), [Посилання 2](#), [Посилання 3](#).

¹⁴ ЄАД – Європейська агенція довкілля (EEA – European Environmental Agency), доступ отримано 31 липня 2021 року, [Посилання](#).

Енергетична залежність України та Молдови від Росії залишається на високому рівні.

Захист довкілля і клімату ніколи не були пріоритетами для уряду Молдови. Як ми бачимо на діаграмі, актуальна ціль країни, визначена згідно з національно визначеним внеском, – це скорочення викидів парникових газів на три відсотки у період з 2015 по 2030 рік (порівняно до рівня викидів у 1990 році), незважаючи на те, що цільовий показник із застосуванням певних умов, а саме скорочення викидів на 22 відсотки, є більш оптимістичним. У минулому стимули до змін здебільшого надходили від партнерів із розвитку. Ситуація погіршилася після реформи органів центральної державної влади в 2017 році, після якої відбулося злиття Міністерства навколишнього середовища, Міністерства сільського господарства і Міністерства регіонального розвитку. Злиття інституцій, відповідальних за охорону навколишнього середовища, з профільними міністерствами, які регулюють найбільших забруднювачів, перекрило всі шляхи, які могли бути використані для захисту довкілля. Громадянське суспільство практично нічого не змогло зробити задля змін у цій сфері.

Керівництво країни та бізнес у Грузії також вважають охорону довкілля і забезпечення стійкості до наслідків кліматичних змін другорядними у порівнянні зі стабільним економічним зростанням. Ціль країни щодо викидів згідно з національно визначеним внеском на 2015-2030 роки дозволяє збільшення викидів парникових газів на 28 відсотків (порівняно до викидів 1990 року), що різко контрастує зі зниженням на 32 відсотки, яке поставили собі за мету 27 країн ЄС. Переговори Грузії з ЄС стосовно загальної стратегії Європейського Зеленого Курсу виявили слабе розуміння того, яку вигоду країна може отримати від прийняття окремих частин самого ЄЗК та того впливу, який ЄЗК матиме на економіку Грузії. Реформи енергетичної системи Грузії також ще не набрали достатньої швидкості і сили. Наприклад, Грузія ще не впровадила правила Енергетичного співтовариства, що стосуються викидів від великих промислових заводів, які працюють на основі спалювання палива, у свою нормативно-правову базу, незважаючи на те, що вона експлуатує чотири такі заводи, чому не стало на заваді нещодавнє прийняття документу стратегічного характеру, як-от оновленого національно визначеного внеску. Крім того, в країні досі немає стратегії розвитку до 2030 року або плану дій для енергетичного сектора, а ті документи, які існують, не зачіпають питань енергоефективності, декаплінгу енергосистеми (відокремлення темпів зростання від споживання ресурсів і впливу на довкілля) або сприяння сталому споживанню електроенергії. У Грузії також відсутній механізм для проведення експертних досліджень і вироблення рекомендацій для осіб, що визначають лінію політики, при прийнятті критично важливих і стратегічних рішень,

що впливають на енергетичну систему.

Якщо поглянути у минуле, то неважко помітити, що країни Трійки мали тісні політичні та економічні зв'язки з Росією та певний час перебували в сфері інтересів свого великого сусіда. Проте, як зазначалося раніше, структура торгівлі в регіоні зазнала істотних трансформацій після розпаду СРСР, тож Трійка отримала більшу політичну і економічну незалежність, оскільки економічні можливості цих країн диверсифікувалися.

Незважаючи на це, Україна, бодай і має власні невеликі газові родовища, продовжує покладатися на імпорт газу і нафти з Росії. 83% усього обсягу нафти, який споживає Україна, а також 33% газу і 50% вугілля імпортується з Росії. Частина імпортованого до України вугілля і нафти навіть надходить із Донбасу та інших тимчасово окупованих територій. Ба більше, Україна закуповує близько 60% ядерного палива від російської компанії ТВЕЛ, а відпрацьоване паливо повертає назад до неї. Країна також залишається основним транзитером російського газу, експортованого до ЄС.

На відміну від України, Молдова не видобуває власного природного газу і повністю залежить від імпорту цього виду палива з Росії, що постачається трубопроводом (трубопровід пролягає через сепаратистський регіон Придністров'я), на частку якого в 2012 році припадало 40% її загального споживання енергії. Газопровід Ясси-Унгени між Румунією і Молдовою, збудований у серпні 2014 року і введений в експлуатацію в 2015 році, є альтернативою до постачання російського природного газу. Молдова, так само як і Україна, з огляду на своє географічне розташування, є важливим транзитним маршрутом для транспортування природного газу з Росії до Південно-Східної Європи.

На відміну від України і Молдови, Грузія була менш залежною від імпорту російського газу після значного скорочення його постачання в 2006 році. Наприклад, у 2019 році імпорт електроенергії з Росії становив всього лише 4%, тимчасом як природний газ, що імпортується з Росії, становив 1,7% від загального обсягу споживання газу в 2018 році.

2.4 Слабкі інститути

У 2000-і роки економіка України зростала безпрецедентними темпами, одними з найвищих у Європі. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) зростали щороку в середньому на 44%, сягнувши показника 11 мільярдів доларів у 2008 році. Та попри це, світова економічна криза, що вдарила по країні в 2009 році, скоротила приплив прямих іноземних інвестицій більш ніж наполовину, тож залишилися невикористаними конкурентні переваги країни, як-от вигідне стратегічне розташування, кваліфікована робоча сила і великі площі орних земель¹⁵. Надзвичайно високий рівень корупції залишається однією з найбільших перешкод, що стоїть на заваді доступу до капіталу в Україні. За індексом сприйняття корупції Transparency International, у 2020 році Україна зайняла 117-е місце з 180 країн, що є найнижчою позицією в рейтингу серед європейських країн, відразу після Росії¹⁶. Це здійснило значний вплив на економічне зростання України, особливо позначившись на припливові прямих іноземних інвестицій. Доступ до капіталу також обмежений через відсутність сильних і незалежних інституцій¹⁷. На папері країна домоглася значного прогресу в реалізації реформ і обраного політичного курсу, що дозволило країні всього лише за 10 років піднятися на 78 позицій у рейтингу Світового банку щодо легкості ведення бізнесу: Україна зайняла 64-е місце зі 190 країн у 2019 році¹⁸. Однак перед країною все ще стоять невирішені проблеми, зокрема висока концентрація політичної та економічної влади. Це одночасно є і результатом широко розповсюдженої корупції, і перешкодою для ефективних зусиль щодо боротьби з нею¹⁹. Насамкінець, амбітні плани України щодо просування реформ затьмарює нестабільна політична ситуація на Сході країни. Всі ці проблеми призводять до низького рівня політичних амбіцій і високих капітальних витрат для компаній-інвесторів. У період 2010-2020 років ставки кредитування вітчизняних банків коливалися на рівні від 12% до 18,5%. Компанії, що мають доступ до міжнародних ринків капіталу, також зіткнулися з високими процентними ставками і були змушені нести додаткові валютні ризики. З огляду на такі ризики, кредитування зазвичай було короткостроковим, тож максимальний період, на який можна було одержати кредит, становив п'ять років. На жаль, багато змін, необхідних для структурної декарбонізації, вимагають довгострокових інвестицій. Так само як і в Україні, корупція дотепер є глибоко вкоріненою в Молдові, що перешкоджає зусиллям країни у залученні прямих іноземних інвестицій. В Індексі сприйняття корупції у 2019 році Transparency International поставила Молдову на 120-е місце з 198²⁰. Ба більше, в історії країни є факти експропріації державою активів як всередині країни, так і за кордоном, що виправдовувалося громадськими інтересами, а це, зі свого боку, призводить до ще більшого зниження ПІІ. Молдова також характеризується низькою середньою продуктивністю, оскільки значна частка економіки припадає на галузі з низькою продуктивністю (наприклад, сільське господарство).

Мізерні фінансові ресурси країн Трійки, вкупі з високою вартістю капіталу та серйозними структурними бар'єрами, стоять на заваді поліпшень. Це дає змогу бізнес-монополіям, що є пережитками минулого, істотно впливати на політичний курс і призводить до короткозорості при прийнятті рішень.

Низька продуктивність у поєднанні з недостатнім обсягом інвестицій перешкоджає зростанню країни²¹. Інші проблеми виникають через незмінно низький рівень державних інвестицій. Наприклад, Молдова має менше державного капіталу, ніж будь-яка інша країна Європи, а інфраструктура країни роками не була належним чином об'єднана з регіональними ланцюгами постачання.

Доступ до приватних інвестицій у країні ускладнений через нестабільне бізнес-середовище, аналогічне тому, що існує в Україні. Основними рисами його є брак конкуренції, значний дефіцит людського капіталу, недостатній доступ до внутрішніх і міжнародних ринків капіталу, а також традиційне шахрайство при наданні позик. Відсутність конкуренції, зі свого боку, призводить до неефективного розподілу ресурсів. У рейтингу легкості ведення бізнесу Світового банку за 2019 рік Молдова зайняла 48-е місце зі 190²². Країна, яка експортує переважно товари з низькою доданою вартістю, також має торговий дефіцит.

На відміну від України та Молдови, Грузія успішно модернізувала свої системи управління економікою та державного управління. Згідно з Індексом сприйняття корупції Transparency International, установи у Грузії (44-е місце зі 198 у 2019 році) вважаються значно менше корумпованими²³. Нещодавно проведені

¹⁵ <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/49467343.pdf>.

¹⁶ <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/ukr>.

¹⁷ <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2021/04/23/Assessing-the-Macroeconomic-Impact-of-Structural-Reforms-in-Ukraine-50345>.

¹⁸ <https://tradingeconomics.com/ukraine/ease-of-doing-business>.

¹⁹ <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2017/04/04/Ukraine-Selected-Issues-44799>.

²⁰ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/986fb125-en/index.html?itemId=/content/component/986fb125-en>.

²¹ <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2020/03/17/Republic-of-Moldova-Staff-Report-for-the-2020-Article-IV-Consultation-and-Sixth-Reviews-49272>.

²² <https://uafata.org.ua/en/>.

²³ <https://www.eib.org/en/products/mandates-partnerships/donor-partnerships/trust-funds/eastern-partnership-technical-assistance-trust-fund>.

реформи допомогли Грузії зайняти 7-е місце з-поміж 190 країн у рейтингу легкості ведення бізнесу Світового банку за 2019 рік²⁴. Однак країна, так само як і раніше, потерпає від недостатнього рівня освіти і професійної підготовки, особливо в тому, що стосується потреб приватного сектора. Крім того, її експорту не вистачає диверсифікації та обсягу, що перешкоджає структурній трансформації економіки. Грузія продовжує залучати значні обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Тим не менш, приблизно п'ята частина компаній у країні вважає труднощі доступу до фінансів серйозною перешкодою для ведення бізнесу²⁵.

²⁴ https://www.researchgate.net/publication/325791215_The_Eastern_Partnership_-_A_Challenge_for_the_EU%27s_Soft_Power_in_International_Relations.

²⁵ https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/mai/alnaplessons_foodpricecrisis.pdf.

2.5 Зміна клімату істотно впливатиме на країни Трійки, але рівень занепокоєння у населення низький

Клімат в Україні змінюється, а різкі погодні коливання в країні стають дедалі частішими явищами. За прогнозами, до 2050 року температура в Україні підвищиться на 0,5-1°C. Частота повеней вздовж берегової лінії і в горах збільшилася та призвела до вкрай драматичних економічних та соціальних наслідків, зокрема під час надзвичайної ситуації на заході України у червні 2020 року²⁶. Завдяки прекрасним потенційним можливостям для сільського господарства, 69% земель країни використовується для аграрного виробництва (6% з яких зрошуються). Втрати родючого ґрунту в результаті ерозії є серйозною проблемою для аграрного сектора, оскільки оцінювані витрати, пов'язані з ерозією ґрунту, складають одну третину сільськогосподарського ВВП щорічно. Останнім часом посухи трапляються в середньому раз на три роки і мають значний вплив на світові ціни на продовольство. Цей ефект можна було спостерігати під час падіння світового виробництва зернових протягом двох років поспіль у середині 2000-х років²⁷. За останні десятиліття почастішали лісові пожежі, які загрожують як вітчизняним, так і європейським популяціям диких тварин і рослин (на Україну припадає 36% біорізноманіття Європи). Лісові пожежі також становлять серйозну небезпеку для здоров'я людини, як це можна було спостерігати під час неодноразових пожеж у Чорнобилі. Періоди аномальної спеки у поєднанні з необлаштованістю житла для екстремальних температур значно збільшують ризик серцевої недостатності, на яку припадає 48% смертей в Україні.

Тим часом прогнозоване підвищення температури у Молдові на 2-3°C до 2050 року значно перевищує аналогічний показник для України²⁸. Сім із десяти найтепліших років в історії Молдови випали на останні два десятиріччя. Раніше в країні була коротка м'яка зима і тепле літо, що створювало сприятливі умови для ведення сільського господарства в сільській місцевості, де проживає майже 60% населення. Важливість сільського господарства для економіки країни робить її дуже вразливою до кліматичних змін. Нестійкі погодні умови за останні декілька десятиліть завдали особливої шкоди бідним сільським районам. Найбільш кардинальні наслідки змін – посилення засух і штормів, зміна сезонних режимів випадіння опадів, зменшення кількості опадів, збільшення кількості граду і часті пізні весняні заморозки. Засуха в 2007 році торкнулася приблизно 75-80% населення, а повені 2008 року, що були викликані зливами, призвели до збитків для домогосподарств та інфраструктури, що оцінюються приблизно у 120 мільйонів доларів США, та, окрім того, ще й затопили 7500 гектарів сільськогосподарських угідь.

Невідкладність загрози, викликані змінами клімату, слабо сприймається населенням Трійки, попри часті стихійні лиха та згубні періоди аномальної спеки.

Втрата людських життів і доходів, а також зростання цін на продукти харчування та енергоносії – часті наслідки таких катаклізмів. Окрім того, згідно з прогнозами, поверхневий водотік країни скоротиться на 16-20% у період з 2020 по 2029 роки через зміни погодних умов. Виснаження поверхневих водних ресурсів також викликає особливу стурбованість з огляду на обмежені запаси ґрунтових вод у країні і те, що великі території вже потерпають від нестачі води. Так само, як і в Україні, зміна клімату вже має як прямий, так і непрямий негативний вплив на здоров'я людей, зокрема на зростання кількості респіраторних і серцево-судинних захворювань, загострення перебігу хвороб серця, а також призводить до недоїдання і дефіциту харчових калорій у сільських районах.

У Грузії до 2050 року очікується підвищення температури на 0,8-1,4°C²⁹. Підвищення середніх температур спричинило значний негативний вплив на безпеку водопостачання країни. Грузія має більше льодовиків, ніж будь-яка інша держава на Кавказі, і вони є важливим джерелом води. Втім, останніми роками льодовиковий покрив поступово скорочується і, за прогнозами, повністю зникне до 2160 року. Танення льодовиків істотно впливає на виробництво електроенергії в Грузії, де гідроелектростанції виробляють понад 80% електрики. Виробництво гідроелектроенергії є особливо чутливим до змін клімату, оскільки воно частково забезпечується річками, які живлять льодовики, тим часом як їх обсяг і площа, згідно з прогнозами, найближчими десятиліттями істотно зменшаться. Глобальне потепління також загрожує розвитку туристичної галузі, яка відіграє важливу роль в економіці Грузії, генеруючи 25% ВВП та створюючи робочі місця для понад 20% населення. За останні декілька десятиліть дедалі більші ризики природних катаклізмів у популярних туристичних регіонах, обладнаних для гірськолижного спорту, піших прогулянок і плавання, спричинили чималі економічні втрати у цій галузі. Так само як і в Молдові та Україні, економіка Грузії великою мірою залежить від сільського господарства, що створює робочі місця для 50% населення та забезпечує засобами до існування більшу частину населення з низьким рівнем доходу. Сільськогосподарська галузь останнім часом потерпає від дедалі частіших, інтенсивніших та суворіших повеней, а також від посух, які, попри те, що трапляються рідше, спричиняють

²⁶ <https://reliefweb.int/disaster/ff-2020-000156-ukr>.

²⁷ <https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/alnaplessonsfoodpricecrisis.pdf>.

²⁸ https://www.climatelinks.org/sites/default/files/asset/document/2017_USAID%20ATLAS_Climate%20Change%20Risk%20Profile%20-%20Moldova.pdf.

більші економічні втрати. Посуха у 2000 році завдала збитків приблизно на суму 460 мільйонів доларів у цій галузі. Ерозія ґрунту, зміни у схемах випаровування та опадів, збезлісення, деградація земель, надмірні опади, що завдають шкоди посівам, а також зсуви і обвали призводять до падіння врожайності у сільськогосподарському секторі. Вплив кліматичних змін на здоров'я населення у Грузії простежується у збільшенні захворюваності трансмісивними хворобами і хворобами, що передаються через воду, та у загостренні хронічних станів серед людей, що страждають від серцево-судинних і хронічних респіраторних захворювань та інших хвороб.

Незважаючи на ці нагальні проблеми, що пов'язані з глобальним потеплінням, у населення немає яскраво вираженого відчуття необхідності діяти невідкладно. Відносно низький рівень суспільного інтересу до теми не може змусити політиків діяти. Результати проведеного у 2021 році міжнародного опитування громадської думки щодо змін клімату²⁹ – найбільшого в світі опитування з цієї проблематики – свідчать про те, що кількість жителів регіону Східної Європи і Центральної Азії, які вважають зміну клімату надзвичайною ситуацією, поступається тільки аналогічному показникові у регіоні Західної Європи і Північної Америки. На перший погляд, це виглядає обнадійливим: 68% населення Грузії визнають кліматичну ситуацію надзвичайною, так само як і 50% населення Молдови. Незважаючи на це, лише 64% мешканців Грузії з тих, хто вважає зміну клімату надзвичайною ситуацією, переконанні, що їхня країна мусить вживати заходів для боротьби з цим явищем, тим часом як у Молдові цей показник є ще нижчим – 55%. Таким чином, відсоток населення, який вважає за необхідне вживати заходів терміново, є значно нижчим, ніж аналогічні показники у західних країнах. Найбільшу підтримку жителі регіону Східної Європи та Центральної Азії висловили політичному курсу, спрямованому насамперед на збереження лісів і земель, на другому місці знаходяться заходи, спрямовані на збільшення використання сонячної, вітрової та відновлюваної енергії, а далі йдуть заходи із розвитку екологічно безпечного сільського господарства, а після них – зрештою, ті, які просувають використання електромобілів і велосипедів. Результати опитування також виявили відчутну кореляцію між обізнаністю про надзвичайність кліматичної ситуації та рівнем освіти респондентів. Вони також показали, що в країнах Східного партнерства має місце яскраво виражений гендерний розрив, при цьому чоловіки більш схильні розглядати зміну клімату як надзвичайну ситуацію, аніж жінки і дівчата. Результати опитування в Україні ще знаходяться в стадії обробки.

2.6 Поточна співпраця між ЄС та країнами Трійки

По-перше, країни Трійки залучені до цілої низки різноманітних угод зі співпраці і допомоги, укладених не лише з ЄС, а й з багатьма його країнами-членами та їхніми відповідними міністерствами і відомствами³⁰. Наведемо декілька прикладів: лише Німецьке агентство розвитку (giz) має кількасот працівників в Україні, тимчасом як Європейський інвестиційний банк надає підтримку розвитку аграрних проєктів у країні³¹, а окремі держави, як-от Австрія і Франція, заснували спеціальний фонд підтримки Східного партнерства³², з-поміж іншого. Попри те, що цілі розвитку європейських надавачів допомоги загалом збігаються, а певна автономія окремих проєктів важлива для забезпечення їхньої ефективності (оскільки інакше є перспектива, що вони загрузнуть у бюрократичних процедурах на етапі координації), відсутність чітко окресленої стратегічної візії насправді негативно впливає на ефективність програм підтримки.

Нинішній дипломатії ЄС стосовно країн Трійки бракує чіткої стратегії і координації між різними суб'єктами; початкових політичних цілей не було досягнуто, незважаючи на значний зсув у структурі торгівлі цих країн з ЄС.

²⁹ <https://www.undp.org/publications/peoples-climate-vote>.

³⁰ <https://www.eib.org/en/products/mandates-partnerships/donor-partnerships/trust-funds/eastern-partnership-technical-assistance-trust-fund>.

³¹ <https://www.eib.org/en/products/mandates-partnerships/donor-partnerships/trust-funds/eastern-partnership-technical-assistance-trust-fund>.

[partnerships/trust-funds/eastern-partnership-technical-assistance-trust-fund](https://www.researchgate.net/publication/325791215_The_Eastern_Partnership_-_A_Challenge_for_the_EU%27s_Soft_Power_in_International_Relations).

³² https://www.researchgate.net/publication/325791215_The_Eastern_Partnership_-_A_Challenge_for_the_EU%27s_Soft_Power_in_International_Relations.

По-друге, так званий «підхід м'якої сили» не приніс бажаних результатів у сенсі демократизації та економічних реформ, на які сподівалися при створенні Східного партнерства³². Країни-партнери часто отримували обіцяну підтримку, попри те, що самі не виконували свою частину домовленості. Майбутня взаємодія ЄС із державами Східного партнерства буде визначатися більш жорстким підходом, заснованим на санкціях, який вже був відображений у Глобальній стратегії ЄС, прийнятій у червні 2016 року³³, а також у робочому документі про пріоритети у реалізації політики СхП на період після 2020 року³⁴. Це викликає необхідність розробки цілеспрямованих, адекватних і реалістичних умов надання допомоги, які, з-поміж іншого, мають передбачати скорочення підтримки з боку всіх партнерів (тобто, якщо один партнер мусить вжити обумовлених заходів, інші не повинні втручатися, аби заповнити прогалину, яка утворюється унаслідок скорочення підтримки), заходи торгівельної політики і, насамкінець, зупинка етапів інтеграції (наприклад, інтеграція енергосистеми).

Третя перешкода, що стоїть на заваді багатьох корисних ініціатив, – брак спроможності на місцевому рівні вживати заходів, узгоджених з ЄС. Такі обставини регулярно призводять, наприклад, до недостатнього виконання законодавства, пов'язаного зі зміною клімату³⁵.

Інституційна слабкість, у поєднанні з тенденцією до персоналізованої розробки лінії політики, також обмежує можливість суворого контролю за результатами та довгостроковими наслідками конкретної форми співпраці. Організації в країнах-партнерах часто не мають достатнього впливу, щоб самим здійснювати контроль і повідомляти про результати, тимчасом як висока плинність кадрів у міністерствах і відомствах країн-партнерів призводить до того, що люди, які відповідають за виконання окремих проєктів, переходять на інші посади, отже, змінюють зону відповідальності. Таким чином, проєкти співпраці часто зводяться до власне виділення коштів і складання законів, замість того, щоб насправді намагатися досягнути фактичних результатів³⁶.

2.7 Короткий огляд спільних та відмінних проблем

Як випливає з цього розділу, існує декілька факторів, які підштовхують країни Трійки до скорочення викидів парникових газів і захисту довкілля шляхом модернізації і зміни промисловості, житлового фонду та енергетики:

1. Тісні економічні, соціальні та політичні взаємозв'язки з ЄС. ЄС – це ключовий торгівельний партнер усіх країн Трійки, багато хто з громадян країн, що входять до неї, проживають у ЄС, а офіційних зустрічей і політичних угод між представниками всіх чотирьох сторін існує безліч. Це означає, що зміни в ЄС, які, вочевидь, ініціює Європейський Зелений Курс, будуть безпосередньо впливати на: а) попит на «зелені» продукти з боку Трійки, б) суспільне обговорення питань зміни клімату та захисту навколишнього середовища в країнах Трійки, а також в) політичний контекст, в якому діють їхні політики.
2. Нинішній високий попит на енергоресурси і залежність, зокрема, від Росії у задоволенні цього попиту у вигляді вугілля, нафти, природного газу, електроенергії та ядерного палива.
3. Загальна потреба в оновленні застарілої інфраструктури, яка не лише неефективна, але й може повністю вийти з ладу через те, що вже віджила своє.
4. Соціальні та економічні наслідки дедалі частіших та суворіших стихійних лих, як-от повені, періоди екстремальної спеки і посухи.

Кожна з країн Трійки також натрапляє на труднощі, пов'язані з їхніми специфічними проблемами й обставинами. Тим часом як в Україні гостро стоїть проблема високого рівня викидів в атмосферу з промислових підприємств, перед Грузією та Молдовою постають більш безпосередні виклики, як-от необхідність захисту біорізноманіття, обмеження забруднення повітря і ґрунту в результаті функціонування транспорту та сільського господарства та ін. Водночас, для України є значно актуальнішою потреба істотно збільшити виробництво електроенергії з відновлювальних джерел у порівнянні з Грузією, котра вже нині продукує понад дві третини своєї електроенергії за рахунок гідроенергетики, незважаючи на те, що Грузія так само залежить від імпорту електроенергії, який забезпечує 12% її споживання у країні. Молдова, зі свого боку, отримує близько 80% електроенергії, що утворюється завдяки спалюванню природного газу на електростанції, яка розташована у сепаратистському регіоні Придністров'я. Окрім того, структури економік цих країн цілковито відрізняються: Україна насамперед залежить від старих промислових активів, в той час як Молдова і Грузія більше покладаються на сільськогосподарські активи, а Грузія ще й на туризм.

Потреби країн у тому, що стосується боротьби з корупцією, також відрізняються. У період до 2012 року Грузія виступала зразковим прикладом зусиль із боротьби з корупцією, швидко підіймаючись сходами вгору в антикорупційному рейтингу Transparency International. Втім, з тих часів ситуація практично не поліпшилася (так, у 2019 році Грузія посідала 45-е місце).

³³ https://www.researchgate.net/publication/325791215_The_Eastern_Partnership_-_A_Challenge_for_the_EU%27s_Soft_Power_in_International_Relations.

³⁴ https://eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2021_186_f1_joint_staff_working_paper_en_v2_p1_1356457_0.pdf.

³⁵ <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/EaP-CSF-Policy-Paper-on-Environment.pdf>.

³⁶ "On the fringes of the European peace project: The neighbourhood policy's functionalist hubris and political myopia", February 2017, British Journal of Politics & International Relations 19(1):63-76, Sandra Lavenex.

Україна наразі посідає 117-е місце, Молдова - 115-е. У 2018 році український парламент прийняв рішення про створення Вищого антикорупційного суду для боротьби з корупцією; попри серйозні виклики, які постають перед ним, очікується, що цей суд істотно вплине на середовище всередині країни, в якій процвітає корупція і хабарництво.

Проте, усюдищу корупція – не єдиний чинник, який стоїть на заваді руху уперед при вирішенні екологічних і кліматичних проблем у країнах Трійки. Вони також мусять подолати наступні перешкоди:

1. Нездатність усвідомити, що наслідки глобального потепління можуть виявитися руйнівними для економіки, соціального середовища та охорони здоров'я країн Трійки.
 - a. Працівники і власники підприємств схильні розглядати еко-модернізацію та Європейський Зелений Курс радше як «зелену моду», а не як потужний поштовх до перетворень заради забезпечення довгострокового сталого зростання.
 - b. Великий політичний вплив вітчизняних бізнес-груп, які об'єднані спільними інтересами, надають цьому чиннику значну вагу.
2. Брак грошового забезпечення та інституційної спроможності для фінансування і реалізації зелених проектів.
3. Часта зміна уряду та інші фактори політичної нестабільності призводять до підвищення ставок банківського кредитування (за даними Світового банку, у 2020 році ставки кредитування були наступними: Україна - 14%, Грузія - 12%, Молдова - 8%).
4. Та сама нестабільність ускладнює довгострокове планування як для підприємств, так і для політичного керівництва: так, періоди кредитування часто обмежуються лише п'ятьма роками.

Підсумовуючи сказане, можемо зробити висновок, що країни мають серйозну проблему із виконанням зобов'язань. Вони: а) щосили намагаються справді досягти поставленої мети, і б) лише-но їм вдається розв'язати поставлене завдання, інвестори, зазвичай, не визнають їхніх досягнень. Таким чином, якщо ЄС хоче підтримати країни Трійки на шляху до більш екологічно чистого, соціально прийнятного і економічно ощадливого розвитку, необхідно сформувати орієнтовані на досягнення мети і добре контрольовані умови надання підтримки. Застосування таких умов на практиці може стати сигналом для інвесторів та для політичної еліти, що символізуватиме перехід до більш довгострокового горизонту планування, адже такі заходи здатні підвищити загальну впевненість у тому, що уряди виконують свої обіцянки.

Незважаючи на це, факти свідчать про те, що запровадження жодних умов не може бути успішним за відсутності у країнах-одержувачах місцевих «передумов», тобто фактичної готовності діяти. Припущення, що визначення певних умов може змінити політичний курс країни, часом навіть можуть називати «функціональною зарозумілістю і політичною короткозорістю»³⁷.

Тому ми пропонуємо таку структуру підтримки, яка би враховувала як основні спільні труднощі, перед якими постали країни Трійки, так й індивідуальні проблеми й обставини, характерні для кожної з них, а також і необхідність змінити сприйняття глобального потепління та можливості для бізнесу у цих країнах: власне, це і є **зовнішньополітичний Європейський Зелений Курс «à la carte»**, який ЄС може пропонувати своїм країнам-партнерам, насамперед країнам Трійки – Грузії, Молдові та Україні.

³⁷ Цей термін був запозичений у Germanwatch, 2021 ([Посилання](#)). У цьому розділові ми спираємося на загальну ідею Germanwatch, однак розробляємо і конкретизуємо власну пропозицію. Крім того, ми

підкреслюємо, що такі партнерські стосунки слід розвивати не на рівні країн-членів, а на рівні Європейської Комісії.

3 Паризьке партнерство *à la carte* - назустріч ефективній європейській кліматичній дипломатії

Замість подальшого примноження двосторонніх ініціатив країн-членів ЄС, які лише конкурують одна з одною, а іноді в конкуренцію ще й вступають міністерства окремих держав-членів, ми пропонуємо створити рамкову програму для європейської кліматичної дипломатії. Цьому зовнішньополітичному вимірові Європейського зеленого курсу слід надати помітнішу роль у європейській структурі боротьби зі змінами клімату. Окремими елементами такої європейської кліматичної дипломатії стануть стратегічні *партнерства у рамках Паризької угоди*³⁸ – схеми надання підтримки, призначені насамперед для європейських держав-сусідів, зокрема країн Трійки, а також потенційно зацікавлених сусідніх країн із Південної групи, з перспективою розширення таких схем на інші країни за межами безпосереднього оточення.

Визнаючи, що кожна країна стикається з унікальними проблемами і що той самий підхід не годиться для всіх, було би розумно використовувати схожість структурних проблем, які наразі стоять на заваді більш рішучої кліматичної політики у сусідніх країнах. Ця європейська кліматична дипломатія в ідеалі могла би стати набором варіантів співпраці, пов'язаних із зобов'язаннями країн-партнерів, які вони взяли на себе відповідно до Паризької кліматичної угоди, або ж у формі оновлених, більш амбітних національно визначених внесків, або ж у вигляді достатньо амбітної умовної мети, викладеної у нинішньому національно визначеному внеску. Таким чином, ми пропонуємо країнам-членам доручити Європейській Комісії розробити низку ретельно обміркованих варіантів Паризького партнерства, з-поміж яких країни-партнери могли би обрати найбільш підходящий для них – так званий зовнішньополітичний Європейський Зелений Курс «*à la carte*». Ці схеми співпраці мають бути розроблені таким чином, щоб забезпечити достатню гнучкість для задоволення конкретних потреб окремих країн, при цьому відображаючи схожість їхніх основних структурних проблем і, таким чином, забезпечуючи можливість використання синергії, що виникає між партнерствами. Централізована структура програми дає нагоду уникнути політичного фаворитизму, а також конкуренції донорів – це є чинники, спроможні послабити ефективність партнерства.

Ми пропонуємо встановити такі партнерські відносини на рівні ЄС, щоб забезпечити реалізацію послідовної довгострокової стратегії, спрямованої на підтримку і досягнення згоди з країнами-

партнерами. Така стратегія істотно спростить розробку проєктів, здатних забезпечити віддачу вкладених коштів та дасть змогу оцінювати, наскільки вони сприяють досягненню стратегічних цілей. Певна координація у донорському середовищі щодо висунення умов (відповідно до стратегічної візії) партнерам дасть нагоду посилити важелі впливу, пов'язані з європейською підтримкою, які можна використовувати для спрямування партнера на вірний шлях, – це також допоможе донорам не втягуватися в торгівельну війну за найлегші умови. Формулювання і координація такого стратегічного бачення і відповідних інструментів мають стати першочерговим завданням для того, щоб Європейська Зелена Угода пустила пагони, які успішно проростуть в іноземних державах.

Точкою опори будь-якого партнерства у рамках Паризької угоди має стати **національний кліматичний фонд** незалежно від його розміру, який буде співфінансуватися як за рахунок національної системи оподаткування викидів, так і за рахунок відповідних фондів ЄС. Ми пропонуємо, щоб саме кліматичний фонд лежав в основі Паризького партнерства, з огляду на декілька причин.

Перш за все, кліматичний фонд може оптимізувати інвестиції у низьковуглецеві технології, спрямовуючи кошти в інвестиційні проєкти, які були визначені як важливі, зокрема відповідно до нових національно визначених внесків (аргумент пріоритетизації), а також у ті проєкти, для яких найскладніше отримати фінансування без директивної підтримки на рівні політики (аргумент цілеспрямованості). Концепція кліматичного фонду базується на визнанні того, наскільки складно отримати капітальні інвестиції у низьковуглецеві технології у країнах-партнерах (аргумент доступу до капіталу). Кліматичний фонд надасть довгостроковий доступ до капіталу, тим самим вирішивши проблему зазвичай короткострокових термінів кредитування (аргумент про невідповідність термінів сплати кредитів). Основною метою кліматичного фонду буде створити умови фінансування, за яких приватний сектор міг би реально здійснити необхідні інвестиції, наприклад, через змішане фінансування, гарантії по кредитах та, потенційно, гранти. Довгострокові зобов'язання ЄС та країни-партнера у рамках Паризького партнерства, з одного боку, і початкове фінансування з кліматичного фонду, з іншого боку, дасть змогу послідовно реалізовувати взятий політичний курс та знизити додаткові нарахування за ризик капіталу та кредитний ризик, таким чином знижуючи вартість капіталу (аргумент про вартість капіталу).

³⁸ Цей термін був запозичений у Germanwatch, 2021 ([Посилання](#)). У цьому розділові ми спираємося на загальну ідею Germanwatch, однак розробляємо і конкретизуємо власну пропозицію. Крім того, ми

підкреслюємо, що такі партнерські стосунки слід розвивати не на рівні країн-членів, а на рівні Європейської Комісії.

Важливо підкреслити, що встановлення умови, згідно з якою перерахування коштів ЄС до національного кліматичного фонду буде можливим лише у разі чіткого виконання взятих на себе зобов'язань, дасть змогу перетворити Паризьке партнерство на **зобов'язувальний механізм** для країн-партнерів. Пропозиція обирати з-поміж різних варіантів Паризького партнерства надасть країнам як *додатковий стимул* для вжиття ефективних і довгострокових заходів щодо боротьби з кліматичними змінами, так і *можливість* втілити їх у життя. Уклавши угоду з ЄС, країни могли би подолати політичну недалекоглядність і проблему довіри до довгострокових політичних зобов'язань (аргумент про сталість у часі), а також внутрішні політичні перешкоди на шляху до ефективних дій задля боротьби з кліматичними змінами, як всередині уряду («схиляння шальки терезів» на користь реформаторів), так і серед національних груп інтересів (шляхом зміни структури їхніх спонукальних причин). Окрім того, виконання умов обраного варіанту Паризького партнерства може також допомогти країнам-партнерам «дати сигнал про свою належність до певного типу» інвесторам і ринкам капіталу, використовуючи Паризьке партнерство як «знак схвалення» з боку ЄС (сигнальним аргументом)³⁹.

³⁹ У цьому розділові ми спираємося на висновки Dreher, A. (2009). IMF conditionality: theory and evidence. *Public choice*, 141(1-2), 233-267. Попри існування суттєвих відмінностей між кліматичним

фінансуванням і макро-фінансовою допомогою, видається можливим підсумувати здобутий досвід із реалізації програм макро-фінансової допомоги, як-от МВФ.

Рисунок 9: Переваги кліматичного фонду

В ідеалі, розмір внеску ЄС до національного кліматичного фонду має визначатися за двома критеріями:

По-перше, він буде залежати від джерел фінансування, яке країна-партнер готова виділити. Такі зобов'язання можуть бути реалізовані у вигляді надходжень від внутрішнього податку на викиди вуглецю або надходжень від аукціонів квот на викиди. Це слугуватиме важливим стимулом для країн-партнерів на шляху до запровадження високих розцінок на викиди вуглецю, оскільки вони отримають певну суму відповідних коштів від ЄС для свого національного кліматичного фонду за кожний євро, отриманий від сплати податку на викиди вуглецю. Таким чином, масштаб встановлених країною-партнером цін на викиди вуглецю безпосередньо визначатиме рівень фінансової підтримки ЄС.

По-друге, розмір фонду буде залежати від коефіцієнту, який ЄС буде застосовувати для перерахування коштів відповідно до суми внутрішніх надходжень до національного фонду. Наприклад, якщо ЄС погодиться на коефіцієнт 1:1, це означатиме, що ЄС вноситиме один євро на кожний євро внутрішнього фінансування; за умови співвідношення 1:2 ЄС сплачуватиме п'ятдесят центів на один євро внутрішнього фінансування, а у разі співвідношення 2:1 ЄС вноситиме два євро на кожний євро внутрішнього фінансування. Це співвідношення має бути визначене заздалегідь на основі загальних зобов'язань країни у боротьбі з кліматичними змінами (закріплених в оновленому національно визначеному внеску і підкріплених конкретними програмними заходами у рамках Паризького партнерства). Що активніше діє країна у рамках оновленого національно визначеного внеску, то щедрішим може бути коефіцієнт відповідного перерахування коштів з боку ЄС.

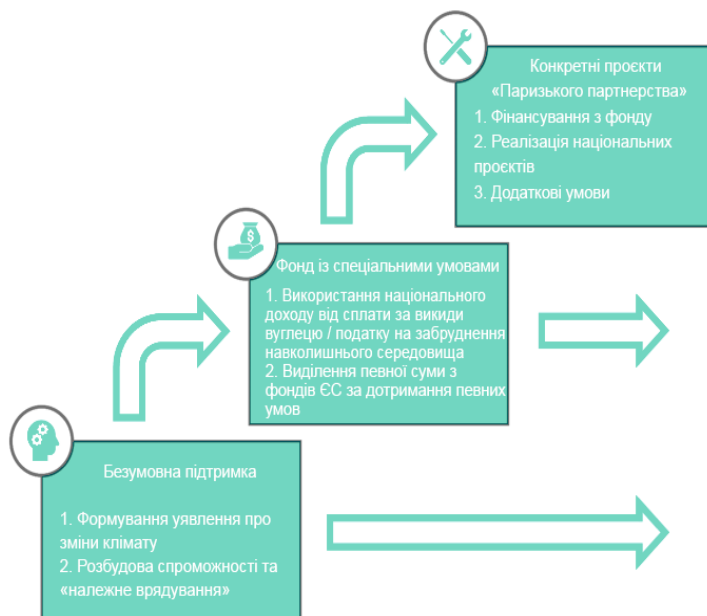
Національний кліматичний фонд використовуватиметься для фінансування програмних заходів, визначених як пріоритетні напрямки перетворення і узгоджених у партнерській угоді. Вони можуть бути найрізноманітнішими, наприклад, зобов'язання з визначення квот на аукціоні відновлювальних джерел енергії або заборона розміщення необроблених твердих побутових відходів на сміттєзвалищах. Чітко встановлені межі, порушення яких призводить до припинення фінансування, мають бути визначені Європейською Комісією заздалегідь, щоб країна-партнер могла вжити заходів, викладених у Паризькому партнерстві. В ідеалі, країна повинна мати змогу обрати будь-який з доступних варіантів підтримки на власний розсуд, але для цього їй буде необхідно виконати цілу низку попередніх умов, перш ніж вона зможе отримати підтримку фонду і технічну підтримку ЄС для реалізації окремого проєкту (див. Таблицю 2).

Втім, жодні дії і зміни не стануть, зрештою, можливими без схвалення і підтримки населення країни-партнера. Тож належне врядування, боротьба з корупцією та формування нових навичок, які закладені в наявну інституційну структуру, є надзвичайно важливим.

Безумовно, належне врядування і підзвітність згідно з демократичними стандартами стануть запорукою успіху функціонування будь-якого кліматичного фонду. Зазвичай управління національним кліматичним фондом здійснюється радою директорів або наглядовим комітетом, що складається з представників відповідних державних установ та організацій-донорів. Цей керівний орган формує загальні керівні принципи. Має бути створена операційна група, що включає адміністрацію / секретаріат, які керують операційною діяльністю фонду, а також технічна або експертна рада, що займається оцінкою проєктів. Крім того, має бути призначена довірена особа, що відповідає за фінанси. Європейські представники у керівних органах національних фондів із правом прийняття рішень мають бути затверджені Європейським парламентом. До того ж, ми пропонуємо, щоб основною метою національних кліматичних фондів стало надання технічної допомоги та розбудова спроможності: до фонду необхідно включити технічних експертів із ЄС і країн-партнерів, які мають бути готовими надавати реципієнтам технічну допомогу для реалізації проєктів, що фінансуються фондом.

Насамкінець, ми вважаємо, що експерти з Енергетичного співтовариства щонайкраще здатні оцінити якість виконання умов, які були поставлені фонду, а також окремим проєктам. Енергетичне співтовариство вже представлене у всіх країнах Трійки та тісно співпрацює з національними міністерствами енергетики та довкілля.

Якщо використати поштовх до змін усередині країни, це дасть змогу поліпшити нормативно-правову базу країн-партнерів, що стосується перетворення енергетичної галузі, як-от: реформа ринків електроенергії та газу, заміна загальних субсидій цілеспрямованою підтримкою, сільськогосподарська реформа, системи моніторингу, звітності та верифікації.

Таблиця 2: Можливі ідеї для конкретних проектів «Паризького партнерства», які будуть запропоновані країнам-партнерам (кожний проект передбачає певні умови)

Проблема	Технічне рішення	Попередні умови	Додаткові умови	Роль фонду	Технічна підтримка ЄС
Висока потреба в енергоресурсах	Заходи з енергоефективності	Амбітні цілі і план дій щодо підвищення енергоефективності	Створення і забезпечення функціонування агентства з питань енергоефективності	Фінансування заходів з підвищення енергоефективності у будівництві і промисловості	Допомога в управлінні проектами та створенні агентства з питань енергоефективності
Велика енергетична залежність від Російської Федерації	Інтеграція у електромережі ЄС	Функціонування ринку, незалежний регулятор		Фінансування технологій міжмережевих з'єднань / управління мережею	Підтримка створення функціонального ринку електроенергії, включення України в моделювання власної електромережі
Висока інтенсивність викидів CO₂ при генерації електроенергії – мала кількість джерел відновлюваної енергії	Будівництво об'єктів відновлюваної енергії, підключення їх до мережі	Належне управління електроенергетичним сектором, високі стандарти і план дій, підкріплені аналізом електромереж і сценаріями розвитку, з метою виробити розуміння потреби у гнучкості, балансуванні та ін.	Використання ринкових аукціонів та інших ринкових інструментів	Зниження витрат на фінансування нових джерел відновлюваної енергії	Допомога в управлінні окремими проектами джерел відновлюваної енергії та налагодження управління галуззю
Занепад промислової інфраструктури	Оновлення об'єктів, використання нових технологій	Погодити економічну політику зі стандартами ЄС, політикою на ринку праці	Кошти для приватних компаній виділяються відповідно до їхньої економічної життєздатності, а не з політичною метою	Зниження витрат на фінансування нових технологій та інфраструктури	Підтримка освітніх заходів з навчання персоналу новим технологіям
	Експорт водню	Належна схема сертифікації, план електропостачання і забезпечення достатньої кількості електроенергії для інших (національних) споживачів		Зниження витрат на фінансування	
Високий рівень викидів із транспортної галузі, застарілий автомобільний парк	Оновлення парку, будівництво / поліпшення інфраструктури громадського транспорту	Встановлення високих стандартів мінімізації викидів із громадського та приватного транспорту, а також збільшення частки громадського транспорту у загальній структурі перевезень.		Зниження витрат на фінансування нового громадського транспорту та інфраструктури	Підтримка технічного розвитку громадського транспорту в містах та на міжміських маршрутах
Природні катаклізми з економічними і соціальними наслідками	Підвищення стійкості до наслідків катастроф, особливо в сільському господарстві та інших галузях економіки, що сильно потерпають від них.	Уряд офіційно підтверджує, що антропогенні кліматичні зміни є причиною почастишення стихійних лих, згубних для здоров'я населення та економіки.		Гранти на адаптаційні заходи і на навчання	Підтримка просвітницьких заходів щодо проблеми
Біорізноманіття знаходиться під загрозою зникнення	Зміна сільськогосподарських та інших методів господарювання, які завдають шкоди біорізноманіттю	Уряд проводить дослідження біорізноманіття, його переваг і чому воно знаходиться під загрозою в країні, також вивчаючи економічні можливості, які виникають унаслідок захисту біорізноманіття.		Гранти на адаптаційні заходи і на навчання	Підтримка просвітницьких заходів з цієї проблематики
Забруднення ґрунту	Впровадження нових методів додавання добрив і управління відходами	Аналіз негативного впливу на економіку і здоров'я населення унаслідок забруднення ґрунту, постановка мети для поліпшення ситуації		Гранти на адаптаційні заходи і навчання знижують витрати на нові технології	Підтримка просвітницьких заходів з цієї проблематики

Забруднення повітря	Див. Транспорт і Джерела відновлюваної енергії	Аналіз негативного впливу на економіку і здоров'я населення унаслідок забруднення повітря, постановка мети для поліпшення ситуації		Гранти на адаптаційні заходи і навчання знижують витрати на нові технології	Підтримка просвітницьких заходів з цієї проблематики
	Доступ до торгівлі міжнародними ЄС ІТМО між сторонами Паризької угоди (міжнародні конвертовані результати діяльності щодо зниження впливу на клімат) (стаття 6)	Амбітні кліматичні цілі			

Джерело: Energy strategy 2035, <https://minenergo.gov.ru/node/1026>

4 Висновки

З огляду на глобальний характер парникового ефекту, будь-яка спроба Європейського Союзу боротися з глобальним потеплінням самотужки приречена зазнати поразки. ЄС мусить залучати інші країни до пом'якшення наслідків зміни клімату. Підсумовуючи стисло, ЄС мусить розвивати «кліматичну дипломатію». Ми вважаємо, що Трійка країн – Грузія, Молдова і Україна – є ідеальними кандидатами для тестування і розвитку інструментів ЄС, необхідних для реалізації цього напрямку. Завдяки тісним економічним і політичним відносинам із цими країнами ЄС має істотні важелі впливу на них. Трійка, зі свого боку, має подолати серйозні перешкоди, щоб зменшити рівень викидів та водночас зміцнити свою економіку. Ці проблеми подібні до тих, на які натрапляє багато менш заможних країн світу.

Підґрунтям для розробки інструментів кліматичної дипломатії, орієнтованих на ці три країни, а також на інші країни світу, має бути стратегічний підхід, викладений у Європейській Зеленій Угоді. Проте, на відміну від стратегії, що лежить в основі Європейської Зеленої Угоди, підхід «кліматичної дипломатії» має орієнтуватися на співпрацю і фінансування проектів підтримки. Тому ми пропонуємо, аби держави-члени доручили Європейській Комісії розробити набір ретельно обміркованих варіантів Паризького партнерства, з-поміж яких країни-партнери могли би обрати найбільш підходящий для них – так званий зовнішньополітичний Європейський Зелений Курс «à la carte». Всі ці варіанти базуватимуться на інвестиційному фондові низьковуглецевих технологій, метою якого є зменшити вартість капітальних інвестицій та забезпечити довгострокові інвестиції. Такий фонд буде поповнюватися за рахунок оподаткування викидів вуглецю на національному рівні у поєднанні з підтримкою ЄС, рівень якої буде залежати від того, наскільки амбітними є національні плани дій держави-партнера. Виконання плану дій державами-партнерами слугуватиме чітким критерієм надання підтримки з боку ЄС, таким чином заохочуючи країни Трійки фактично здійснити обіцяні зміни.

Функціонування фонду буде супроводжуватися заходами, спрямованими на інформування широкої громадськості в країнах-партнерах про переваги дій із пом'якшення наслідків зміни клімату, при цьому фонду буде надаватися технічна підтримка, допомога у розбудові спроможності та регуляторна підтримка.

Zentrum
Liberale
Moderne

Із затвердженням Європейського Зеленого Курсу ЄС став на шлях до амбітної мети: перетворити Європу на перший кліматично нейтральний континент до 2050 року. Однак, ЄС не зможе втілити у життя цю континентальну візію самотужки. Ми пропонуємо, аби ЄС підтримав аналогічні трансформації в інших країнах за допомогою більш амбітної і стратегічної кліматичної дипломатії задля забезпечення досягнення глобальних кліматичних цілей.

За підтримки

Федеральне міністерство
закордонних справ
Німеччини

Опубліковано:

Zentrum Liberale Moderne
Reinhardtstrasse 15
10117 Berlin
Germany

T: +49 (0)30 - 13 89 36 33
M: info@libmod.de

www.libmod.de